

У спеціалізовану вчену раду Д 26.883.01
у ДВНЗ «Університет банківської справи»

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

на дисертацію Пантелеєвої Наталії Миколаївни
«Фінансові інновації в банківській системі України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження.

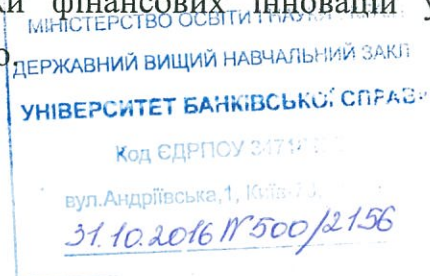
Актуальність обраної теми дослідження не викликає сумніву з огляду на процеси, які відбуваються в банківській системі України, які корелюються з євроінтеграційним вектором розвитку країни, децентралізацією влади та управління, соціально-економічними процесами, що відбуваються в національній економіці. Важливу роль у трансформаційних процесах відіграє банківська система.

Функціонування у волатильному і висококонкурентному середовищі, зниження дохідності та підвищення ризиків банківської діяльності зумовлюють для вітчизняних банківських установ необхідність активного впровадження фінансових інновацій у практику для підвищення ефективності власної діяльності.

Впровадження фінансових інновацій дозволяє оптимально розподіляти фінансові ресурси, оптимізувати витрати, мінімізувати ризики, вдосконалити канали доступу та підвищити якість банківських послуг, що, в сукупності, сприяє підвищенню ефективності та посиленню конкурентоспроможності банків.

Виклики, які постали перед банківською системою України, потребують критичного осмислення, глибокого вивчення, активізації інноваційної діяльності та впровадження фінансових інновацій, як стратегічного ресурсу підвищення ефективності, конкурентоспроможності та зміцнення довіри до банківської системи України.

Отже, постановка в дисертації проблематики фінансових інновацій у банківській системі України, безумовно, є актуальною.

Зв'язок теми дисертаційної роботи з державними та галузевими науковими програмами і темами.

Актуальність теми дослідження підтверджується її зв'язком із планами науково-дослідної роботи за такими темами: «Розробка методологічних та інституціональних засад забезпечення фінансової стабільності в Україні» (ДВНЗ «Університет банківської справи», номер державної реєстрації 0111U004020), у межах якої встановлено взаємозв'язок і взаємовплив, виявлено протистояння фінансової стабільності та фінансових інновацій, які виникають внаслідок чутливості до невизначеностей останніх; «Розвиток методичних підходів та інструментарію забезпечення фінансової стійкості в Україні» (ДВНЗ «Університет банківської справи», номер державної реєстрації 0113U002199), де автором визначено вплив банківського регулювання та нагляду на фінансові інновації та фінансову стабільність, запропоновано рекомендації щодо імплементації методичних підходів до оцінки фінансової стійкості та ефективності банківської системи; «Фінансові інновації в банківській системі України» (ДВНЗ «Університет банківської справи» номер державної реєстрації 0113U002200), в якій обґрунтовано організаційно-економічний механізм управління фінансовими інноваціями, запропоновано методичний підхід до оцінювання їх ефективності; «Науково-методичне забезпечення реалізації стратегії сталого розвитку» (Таврійський національний університету ім. В.І. Вернадського МОН України, номер державної реєстрації 0113U000201), в межах якої автором розкрито роль банків в інноваційних процесах розвитку економіки, запропоновано механізм консолідації довгострокових ресурсів банків, розроблено рекомендації щодо розвитку кредитування інноваційних проектів; «Економічна безпека банків у сфері використання інсайдерської інформації» (Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, номер державної реєстрації 0112U001777), в якій автором виявлено взаємозв'язок появи фінансових інновацій із технологічним прогресом у довгохвильовій динаміці, їх особливості й ефекти, надані рекомендації щодо мінімізації ризиків їх упровадження з урахуванням наслідків фінансової кризи; «Проведення прогнозно-аналітичних досліджень відповідності системи професійної освіти перспективам соціально-економічного розвитку України» (Київський національний університет технологій і дизайну, номер державної реєстрації 0113U000324), де надані пропозиції щодо застосування компетентнісного підходу формування інноваційного потенціалу кадрового забезпечення банківської системи України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

При характеристиці представленої докторської дисертації варто підкреслити поважливе ставлення автора до методологічної сторони досліджуваної проблематики. У роботі послідовно, логічно та у нерозривному зв'язку з предметом дослідження показано зміст неінституціонального (стор. 19-20), еволюційного (стор. 20-21), неокласичного (стор. 21-22), синергетичного (стор. 120-122), системного (підрозділи 2.2, 5.2) підходів у дослідженні фінансових інновацій.

Особливо слід відзначити системну спрямованість дисертації. Про це свідчить застосування автором системного підходу, зокрема, при визначенні методології дослідження, обґрунтуванні формування механізмів регулювання та управління фінансовими інноваціями, управління інноваційним потенціалом банківської системи тощо. Розгорнуте та фахове застосування цього підходу дозволило сформулювати системне бачення на проблемні питання фінансових інновацій у банківській системі України, вдосконалити концептуальні та методичні підходи щодо їх розвитку. Варто наголосити на тому, що з точки зору вираження в дисертації авторського підходу до досліджуваної проблематики, автор запропонував власну методологічну модель, яка дозволяє не лише показати системні закономірності, пов'язані з запровадженням і поширенням фінансових інновацій, але й розкрити нові підходи їх сучасного розвитку в цілому. Такий підхід до методологічної бази дослідження зумовив обґрунтованість висновків автора.

Звертає на себе увагу також перелік використаних автором джерел, відповідність якого потребам дослідження є важливою запорукою обґрунтованості отриманих результатів і висновків. Автор опрацювала 557 джерел, що дозволяє зробити висновок про міждисциплінарний характер представленої дисертації. Варто віддати належне використаній автором англійськомовній джерельній базі, яка презентує досягнення світової фінансової науки та розширює інформаційний базис дослідження цієї проблематики.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Новизна положень і висновки дослідження відповідають вимогам, що висуваються до докторських дисертацій. Слід окремо зупинитися на тих аспектах новизни роботи, які варті обговорення.

Автором уперше розроблено методологію дослідження фінансових інновацій, яка, базуючись на системному та синергетичному підходах, дозволяє забезпечити всебічне уявлення про економічну сутність фінансових інновацій, економічних відносин, що виникають у рамках процесів їх розробки та впровадження, комплексно досліджувати причинно-наслідкові зв'язки їх прийняття та поширення, аналізувати та оцінювати ефекти їх впливу на ефективність, конкурентоспроможність і фінансову стабільність банківської системи (стор. 103-107).

Автором дисертації вдосконалено визначення сутності ринку фінансових інновацій (стор. 79), уперше обґрунтовано механізм його регулювання на засадах державно-приватного партнерства, що встановлює та закріплює функції, права, інтереси й обов'язки суб'єктів регулювання (державних органів і саморегулювальних організацій учасників ринку) та напрями їх взаємодії, а також містить систему методів, інструментів і важелів, за допомогою яких здійснюється регулювання (стор. 83-86).

Заслугує на увагу вперше запропонована автором концепція розвитку фінансових інновацій для забезпечення безперервності цього процесу та стимулювання підвищення інноваційної активності в банківській системі, сутність якої визначено через систему практичних заходів регулюючої, нормативно-правової, інституційної, інформаційної дії та наукового, освітнього і кадрового спрямування (стор. 385-411).

Одним із надбань дисертації є те, що автором удосконалені наукові підходи до формування механізмів управління інноваційним потенціалом банківської системи (стор. 146-146) та управління потенціалом фінансової інновації (стор. 175-176), організаційно-економічного механізму управління фінансовими інноваціями (ОЕМУФІ) (стор. 367-369), ґрунтуючись на положеннях теорії економічних механізмів. Автором доведено, що ці механізми створюють комплексну систему управління фінансовими інноваціями, де перший дозволяє об'єктивно оцінювати та обґрунтовано визначати інноваційні можливості банківської системи, другий – забезпечувати інтегрований ефект зростання потенціалу фінансової інновації, а останній – реалізовувати фінансові інновації в рамках стратегії розвитку банківської системи.

Автором проведено аналіз процесів поширення фінансових інновацій і на його основі обґрунтовано чинники впливу на дифузії фінансових інновацій, а їх

перелік доповнено такими, що враховують ефекти дії макроекономічного та ринкового середовища, демографічної ситуації, індивідуальних особливостей споживача, що дозволяє прогнозувати прийняття та поширення фінансових інновацій у банківській системі (стор. 75).

Слушним слід визнати уточнення існуючої класифікації фінансових інновацій. Автором доведено доцільність введення додаткових класифікаційних ознак, зокрема за різновидами та масштабом ефектів, характеру структури та сфера застосування фінансових інновацій (стор. 49-51).

Автором дисертації розвинуто концептуальний підхід до прийняття обґрунтованих рішень щодо впровадження фінансових інновацій на основі сукупності методичних підходів і моделей, що дозволяє визначити значущість чинників дифузії фінансових інновацій, результативність і вплив фінансових інновацій на підвищення ефективності та конкурентоспроможності окремої банківської установи та банківської системи (стор. 281-282).

Можна стверджувати, що за сукупністю положень, які становлять наукову новизну представленої дисертації, вона дійсно відповідає рівню докторського дослідження.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових фахових виданнях.

Матеріали дослідження всебічно викладені в 1 одноосібній монографії, підрозділах у 7 колективних монографіях, 30 статтях у наукових фахових виданнях України (з них 6 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 – в електронному науковому фаховому виданні), 5 статтях у зарубіжних періодичних наукових виданнях, а також у 2 інших публікаціях. Окремі положення дисертації обговорювалися на 28 конференціях (у тому числі 7 закордонних), що свідчить про належний рівень апробації її результатів і висновків.

Вирішення наукової проблеми.

У дисертації вирішено актуальну наукову проблему, яка полягає у розвитку теоретико-методологічних засад і формуванні науково-методичного забезпечення ефективної реалізації та подальшого розвитку фінансових інновацій у банківській системі України для підвищення її конкурентоспроможності й ефективності функціонування.

Значення дослідження для науки і практики, перспективи використання його результатів.

Більшість сформульованих у роботі науково-практичних рекомендацій є обґрунтованими й такими, що мають практичну цінність, що підтверджується впровадженням, зокрема у: сфері державного управління – враховано в процесі наукової експертизи проектів законів України з питань фінансів та банківської діяльності (Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, довідка від 10.09.2014 р. № 16/6-98); при розробленні Стратегії Черкаської області до 2020 року (Черкаська обласна державна адміністрація, довідка від 23.10.2014 р. № 905/01); банківській сфері – щодо забезпечення фінансової стабільності банківської системи в контексті прийняття та реалізації регуляторних, наглядових і організаційних заходів упровадження фінансових новацій для забезпечення рівноваги та мінімізації ризиків – у діяльності Національного банку України (довідка від 10.04.2013 р. № 62-108/625); для моніторингу та аналізу результативності впровадження фінансових інновацій (Черкаське ГРУ ПАТ КБ «Приватбанк», довідка від 18.04.2014 р. № Э.С.С.0.0.0.0/18-1768); для розробки стратегій зміцнення конкурентної позиції банку за рахунок впровадження фінансових інновацій (Філія – Черкаського обласного управління ПАТ «Державний ощадний банк України», довідка від 12.03.2014 р. № 21/1-459); для виявлення впливу фінансових інновацій на невизначеність і ризики (АКБ «Індустріалбанк», довідка від 18.02.2014 р. № 881); для прогнозування поширення фінансових інновацій з метою вдосконалення системи стратегічного планування (Відділення «Черкаська регіональна дирекція» ПАТ «Міжнародний інвестиційний банк», довідка від 8.10.2014 р. № 04/6-111); для отримання системної оцінки реалізації стратегічних завдань розвитку банку (АТ «БМ Банк», довідка від 26.08.2014 р. № 10/15-у). Основні теоретичні положення та висновки дисертації використовуються в навчальному процесі Черкаського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Університет банківської справи» при викладанні дисциплін: «Фінансовий ринок», «Банківська система», «Нетрадиційні банківські операції», «Платіжні системи», «Ситуаційне моделювання діяльності комерційних банків» (довідка від 18.03.2014 р. № 09-008/452). У подальшому результати дослідження можуть використовуватися у: банківській сфері для вдосконалення банківського законодавства, розробки регуляторних актів у сфері впровадження та поширення фінансових інновацій; науково-дослідній сфері, зокрема, для подальших досліджень можливих

системних наслідків упровадження фінансових інновацій; освітньому процесі для вдосконалення навчальних планів і програм за спеціалізаціями «Фінанси і кредит», «Банківська справа», впровадження спеціальних курсів «Фінансовий інжиніринг», «Інноваційний банківський менеджмент».

Дискусійні положення та зауваження за змістом дисертаційної роботи.

Незважаючи на те, що аналізована дисертаційна робота є завершеним та якісним дослідженням, не можна не звернути увагу на окремі її недоліки, а також ті аспекти, які потребують додаткової аргументації від автора.

1. За змістом дисертації автор неодноразово підкреслює значущість фінансових інновацій для підвищення конкурентоспроможності окремої банківської установи та банківської системи (стор. 8, 38, 88, 105), надає пропозиції щодо доцільності застосування бенчмаркінгу (стор. 375-376), інтегрованого підходу як поєднання методик PESTаналізу, SWOT-аналізу, моделі п'яти сил конкуренції М. Портера (стор. 319-320). Проте такі пропозиції не доведено до розробки науково-методичних підходів, наприклад, пропозиція оцінювання конкурентоспроможності фінансової інновації або банку, який її впровадив.

2. Віддаючи належне ґрунтовному аналізу практиці впровадження фінансових інновацій у зарубіжних банківських системах (п.п.2.4) та вітчизняними банками (розділ 3), недостатньо приділено уваги впровадженню фінансових інновацій центральними банками та Національним банком України (стор. 186, 218, 345).

3. Третій розділ дисертації містить огляд упровадження фінансових інновацій у вітчизняній банківській системі, проте дискусійним є віднесення лізингу до категорії фінансових інновацій. Як відомо, лізингові операції вітчизняні банки почали використовувати з 90-х років ХХ сторіччя.

4. Не зважаючи на те, що застосовані в дисертації економетричні методи дослідження не викликають сумніву з міркувань адекватності, специфікація рівнянь регресії потребує значно ґрунтовнішого викладу з прописуванням зв'язку між досліджуваними величинами показників (п.п.4.2).

5. Критичні зауваження виникають до розгляду автором методологічних засад формування механізму (стор. 141 - 146, 367 - 369). При визначенні складових запропонованих моделей механізмів необхідно було б урахувати положення сучасних теорій економічних механізмів (інформаційний та функціональний

підходи), які обґрунтовують необхідність включення в склад елементів механізму вхідну, перетворювальну та вихідну ланки.

6. Доцільно на рис.5.3.(стор.369) «Структурно-цільова схема ОЕМУФІ» банківської системи з урахуванням рівнів» конкретизувати особливості визначених автором рівнів управління та узгодженість між ними цілей, як це декларується автором (стор. 368).

7. У роботі в підрозділі 3.3. «Фінансові інновації для стимулювання розвитку національної економіки» (стор.220-234) аналізуються сучасні інноваційні банківські продукти, але доречно було б визначити можливість використання українськими банками таких інноваційних продуктів зарубіжних банків, як: брідж-кредити, мезонінне кредитування, а також методи прямого кредитування (P2P і P2B).

8. Підрозділ 4.3. дисертації має назву «Формування системи показників для оцінювання показників ефективності у банківській системі» (стор.321), тому необхідно було б більше уваги приділити елементам наукового системного підходу (сформувати схему системи показників, поділити їх по рівням банківської системи, довести взаємозв'язок між групами показників).

9. Автор пропонує «під механізмом (ОЕМУФІ) розуміти єдину систему забезпечення...» (стор.368), на наш погляд, таке визначення є не зовсім коректним.

Однак в цілому, висловлені зауваження не впливають на високу позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальні оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

Дисертація Пантелеевої Наталії Миколаївни «Фінансові інновації в банківській системі України» є завершеною, в межах поставлених завдань, науковою працею.

Рецензована дисертація вирішує конкретну та значиму наукову проблему, яка полягає в розвитку теоретико-методологічних засад і формуванні науково-методичного забезпечення ефективної реалізації та подальшого розвитку фінансових інновацій у банківській системі України для підвищення її конкурентоспроможності й ефективності, містить низку положень, які є особистими здобутками автора, мають наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку банківської справи.

Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам, а її зміст у встановленому нормативними актами обсязі та формі відображений в авторефераті.

Тема дисертації є актуальною і відповідає пріоритетним напрямкам державної політики України та науковим програмам національного і регіонального значення.

Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Вищезазначене дозволяє визнати, що дисертаційна робота відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, зокрема пп. 9,10,12,13,14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Пантелєєва Наталія Миколаївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри банківської
справи Одеського національного
економічного університету

Підпис: *Л.В. Кузнєцова*
Засвідчує
Нач. відділу кадрів
" " " р.
" " " р.

Л.В. Кузнєцова

